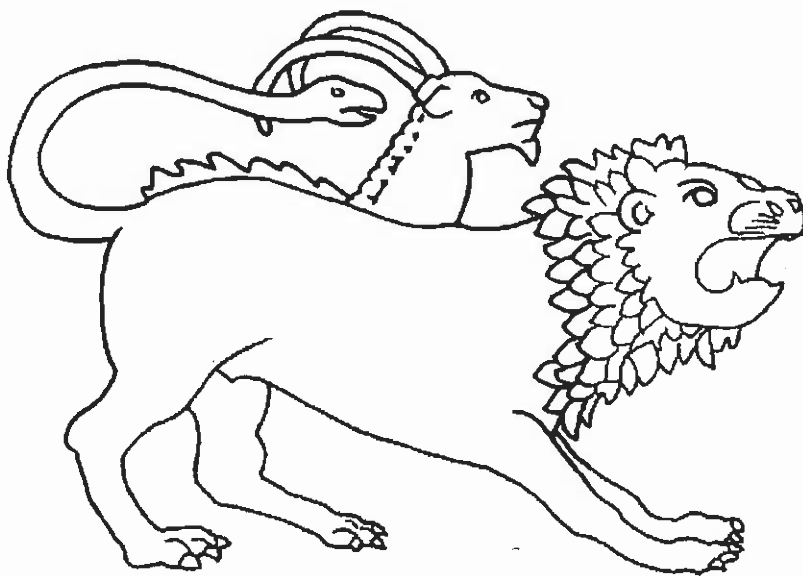

NYELVILÁG

4

2006

Hatékonyagsnövelés a nyelvórán: a nyelvtanulási motiváció holisztikusabb és egyben pragmatikusabb szemlélete

DR. VÁLÓCZI MARIANNA
KKFK

1. A *motiváció* döntően meghatározza, hogy a nyelvtanulás folyamata mennyire lesz hatékony, tartós, élvezetes, tehát sikeres.

Különleges hatással van a nyelvtanulási stratégiák használatára, a nyelvtanulásba fektetett erőfeszítés mértékére, a kitartásra, determinálja a tanult idegen nyelv és kultúra iránti aktív, nyitott, személyes elkötelezettség szintjét. Ugyanakkor a nyelvórai motiváltság magas szinten tartása feltétlenül szükséges a nyelvórai feladatok hatékony elvégzéséhez.

Manapság a magyar felsőoktatásban egyre csökken az idegen nyelvek óraszám, noha az idegen nyelvek, és ezen belül is főleg az egyes szakmák szaknyelvének magas színvonalú, akár nemzetközi konferencián, vagy idegen nyelvterületi, komoly szakmai helyzetben is helytálló ismeretének igénye folyamatosan nő.

Az új helyzet a hallgatóktól egyre nagyobb önállóságot követel, a *nyelvórák és a hallgatók önálló tanulása hatékonyságának növelése* kulcskérdéssé vált. A nyelvtanárnak minden szakmai és emberi kompetenciáját be kell vetnie, hogy a tanulók *nyelvórai szituációs, nyelvtanulási helyzeti és idegen nyelvi kommunikációs motivációját* felkeltse és tartósan segítsen fenntartani.

2. A legújabb pedagógiai kutatások a motivációt befolyásolható, sőt a tanuló által *önszabályozható* folyamatnak tekintik. A tanulási motiváció nyitottabb, dinamikusabb modellje rajzolódik ki, amelyben a *kognitív tényezők* (pl.: siker-kudarcc elvárások, kauzális attribúciók, a kurzus relevanciája, helyes célválasztás) és az *affektív tényezők* (pl.: attitűdök, személyiségjegyek) nem különülnek el egymástól, azok egyetlen, interaktív, öndetermináló rendszer részeit alkotják.

Ez a soktényezős modell ugyanakkor jóval pragmatikusabb, *tanulási szituáció-központúbb*, amely a motivációt a nyelvtanuló egyéni különbségei, (szükségletek, attitűdök, szorongás, egyes személyiségjegyek) és a nyelvtanulási szituáció *dinamikus*, szabályozható, akár *nyelvóráról nyelvóra* *változó interakció*jaként kezeli (ld. 1. melléklet).

Fel kell vállalnunk, hogy a felsőoktatási nyelvoktatási gyakorlat sem lehet egyszerűen az idegen nyelvtudás megszerzéséhez szükséges készségek magas szintű fejlesztése, lehetőség és szükség van a *személyiségfejlesztésre*: kognitív, affektív, akarati, motivációs, szociális és kulturális téren egyaránt, egy magasabb szintű „kommunikatív kompetencia” kialakítása céljából.

A nyelvtanulás, (*kommunikációs*) *problémamegoldó gondolkodás* is, amely a nyelvtanulót „idegen nyelvi személyiségének”, új, idegen nyelvi látásmódjának felépítésében segíti.

Az elmondottak tükrében a nyelvtanár számára a *gyakorlatban* is hasznos lehet a nyelvtanulási motiváció összetevőinek, de még inkább a nyelvóra alatt és az egyes nyelvórai tevékenységek során működésbe lépő ösztönzők tudatosítása.

3. A 2.a és 2.b mellékletek bemutatják a *nyelvóra és a nyelvórai tevékenységek* pedagógiai-pszichológiai, módszertani *motivációs jellemzőit*. Egyrészt az egész órán érvényesülő pedagógiai-pszichológiai motiváló aspektusok működését és egymásra ható mechanizmusait vizsgáltam, ezen belül is a motiváló nyelvtanár, a motiváló tanulási helyzet, csoportdinamikai tényezők, és a motivált nyelvtanulót meghatározó jellemzőket (2.a melléklet).

Megvizsgálva az egyes nyelvtanítási módszertani eljárások, illetve nyelvórai tevékenységek motivációs hátterét, arra a kérdésre próbáltam választ keresni, hogy vajon melyek azok a nyelvórai összetevők, amelyek hatására a motiváció működésbe lép, azaz amely összetevők a legnagyobb a) figyelmet, b) kitartást és c) aktivitásszintet váltják ki a nyelvtanulóban?

Melyek azok az összetevők, amelyeknek jelen kell lenniük egy nyelvórai tevékenységben ahhoz, hogy a nyelvtanuló *emocionális értékelő rendszere* úgy ítélje meg, hogy a feladat számára *releváns, érdekes, siker-expektanciával párosul, elégedettséget vált ki; illetve újszerű, kellemes, szükségletet elégít ki, képes megbirkózni vele, önképével kongruens*, (vagy ezek egyike)?

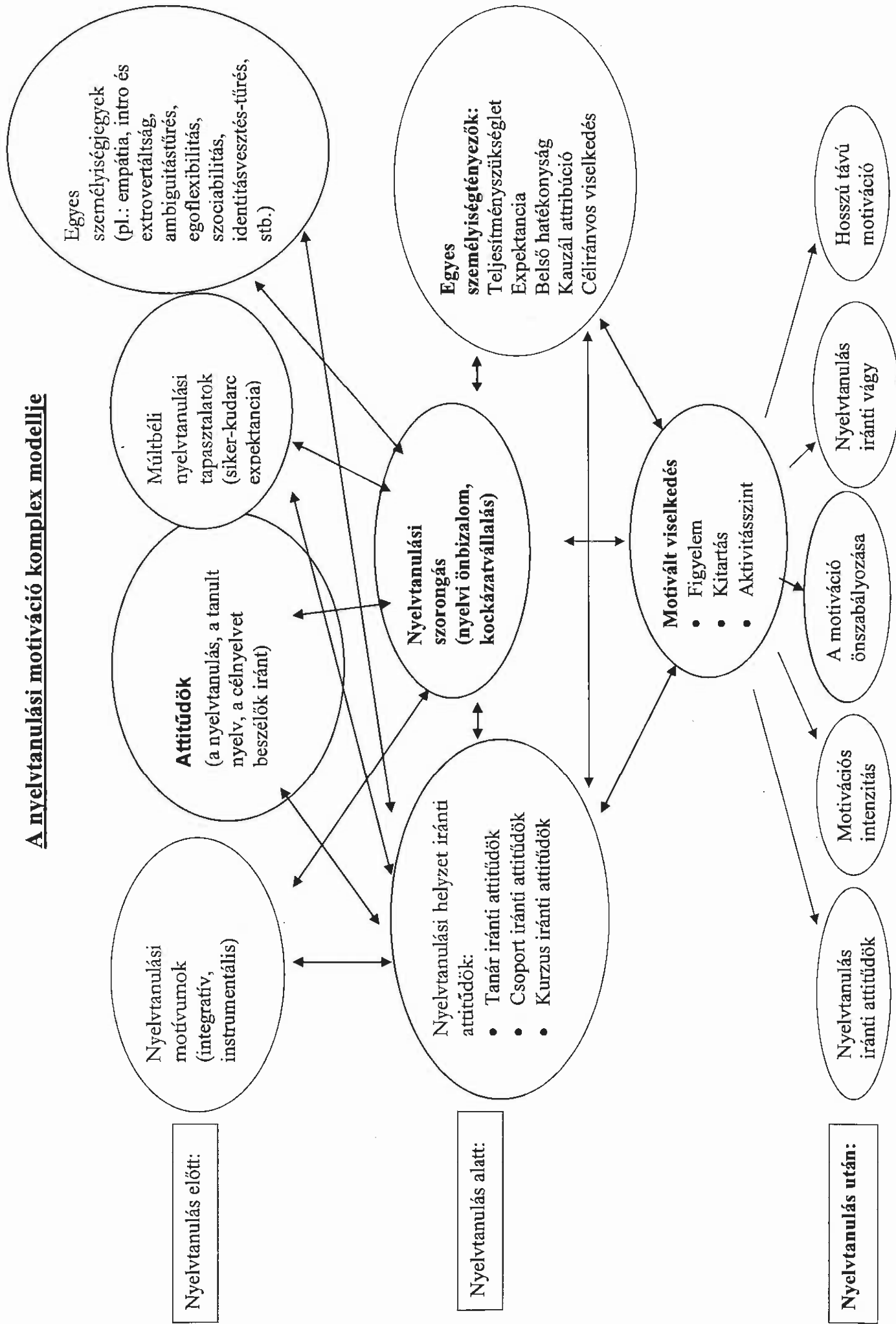
Arra az eredményre jutottam, hogy az egyes nyelvórai tevékenységek akkor alkalmasak a belső (intrinsic) motiváció kialakítására, növelésére, ha bizonyos *kognitív ösztönzők* (tapasztalatszerzés élménye, problémamegoldás, kreativitás, metakogníció fejlesztése, tanulói autonómia, nyelvtanulási stratégiahasználat); *affektív ösztönzők* (személyesség, emocionalitás, egyéni élmények jelenléte); *szociális ösztönzők* (a nyelvórai tevékenységek interaktív jellege); *effektív ösztönzők* (tanulás, gondolkodás, motiváció önszabályozása); illetve a *kognitív-affektív-szociális ösztönzőnek* elnevezett interkulturalitás közül valamelyik, – lehetőleg több is egyidejűleg – jelen van bennük. A fenti tényezők figyelembevétele, a nyelvórai tevékenységek ilyen irányú, tudatos szervezése jelentősen növelheti a tanulási folyamat hatásfokát és nem utolsósorban élvezhetőségét.

4. Meggyőződésem, hogy a nyelvtanulás *a személyiség egész struktúrájára ható* folyamat, az idegen nyelv nem pusztán a kommunikáció, hanem a gondolkodás, a világ megismerésének eszköze. Ez az értelmezés a nyelvtanítás és a motiváció egy *holisztikusabb* megközelítését vonja maga után: a nyelvtanuló teljes személyiségének bevonását a nyelvtanulási folyamatba, egy valós interakción alapuló, problémaközpontú, mélyebb tartalmú nyelvtanulást, amelyben a motiváció és a motiválás a pedagógiai folyamat egészét jellemezve, folyamatosan jelen van.

Másrészt, a nyelvoktatás jelenlegi helyzete a motiváció és a motiválás *pragmatikusabb, osztályterem központúbb* megközelítését teszi szükségessé, növeli a nyelvórai tevékenységek motivációs aspektusai ismeretének jelentőségét.

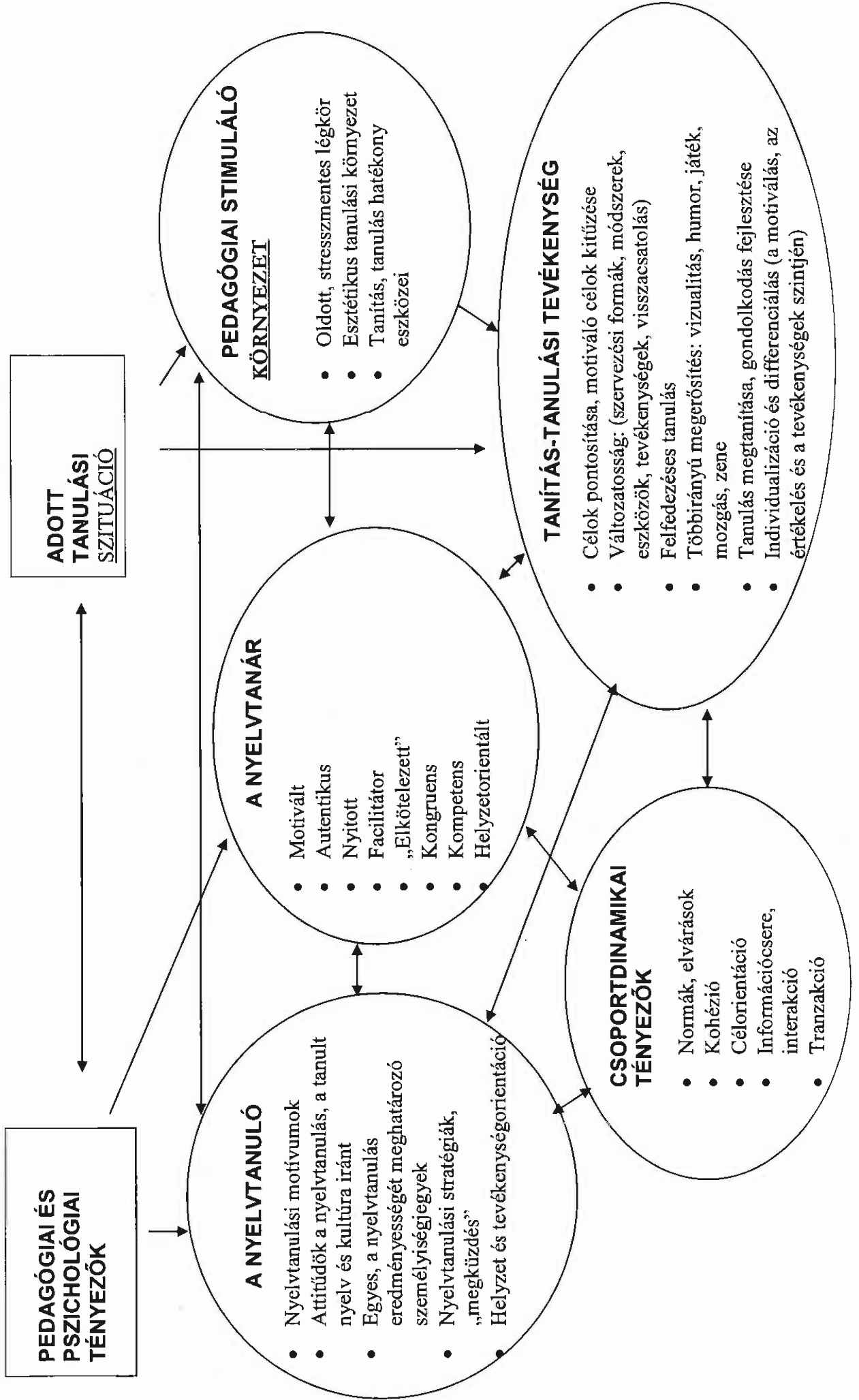
A nyelvtanári gyakorlatban, még a több évtizedes tapasztalattal rendelkező, rutinos kollégák számára is változatlanul kihívást jelent, a nyitott, oldott, autentikus interakcióra serkentő, magasan motivált nyelvórai légkör kialakítása óráról órára. Ez utóbbi pedig a sikeres nyelvtanítás kulcsa.

A nyelvtanulási motiváció komplex modellje

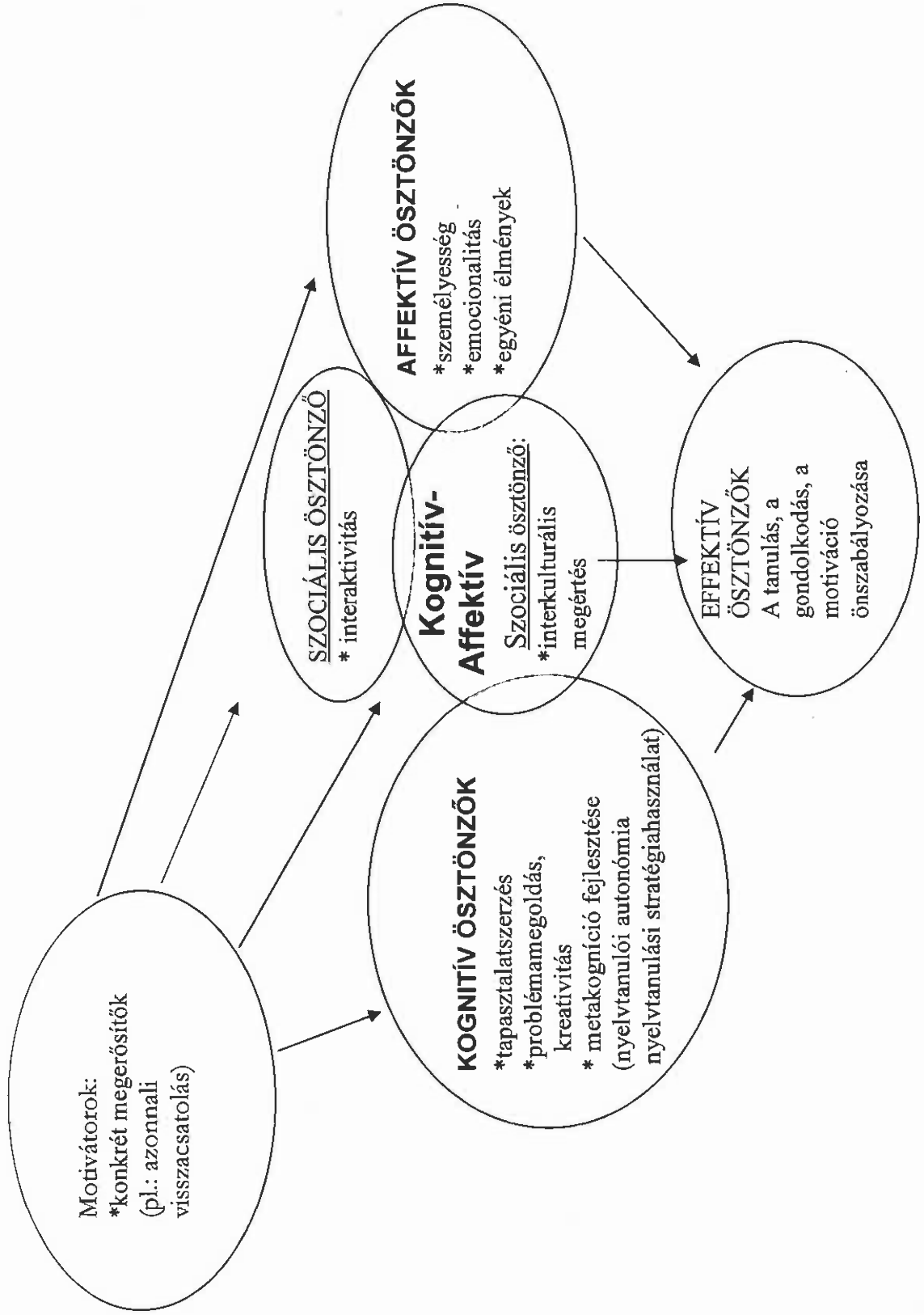
A motiváló nyelvóra modellje

a. A nyelvóra egészét meghatározó motivációs hatásmechanizmusok

A motiváló nyelvóra modellje

b. Motivátorok és ösztönzők hatásmechanizmusa a nyelvórai tevékenységek folyamán

Felhasznált irodalom

- Crookes, G. – Schmidt, R.W. (1991): Motivation: Reopening the Research Agenda *Language Learning*, 41. évf. 4. szám, pp. 469-512.
- Dörnyei Z. (1994): Understanding Motivation: On with the Challenge! *Modern Language Journal*, 78. évf., 4. szám, pp. 515-523.
- Gardner, R. C. (1985): *Social Psychology and Second Language Learning: The role of Attitudes and Motivation*. Edward Arnold, London
- Dr. Válóczy M. (2002): *Nyelvtanulási motiváció és nyelvórai motiválás a felsőoktatásban*. PhD Disszertáció